

ОТПРАВЬ
ПИСЬМО -
ДОБЕЙСЯ
ПЕРЕМЕН

AMNESTY
INTERNATIONAL

ГУСТАВО ГАТИКА, ЧИЛИ

**АР-НАМЫС ЖАНА
ТЕНДИК ҮЧҮН
ЧАКЫРЫКТА
ПОЛИЦИЯ
ТАРАБЫНАН
КӨР БОЛДУ**

АДАМ УКУКТАРЫНА КИРИШҮҮ

КАТ ЖАЗУУ МАРАФОНУ

Жыл сайын адам укуктары күнүнө карата, 10 - декабрдын тегерегинде (Адам укуктарынын жалпы декларациясы 1948- жылы кабыл алынганын белгилөө үчүн) Эл аралык Мунапыс Уюмунун “Кат Жазуу Марафону” өнөктүгү өткөрүлөт. Бул өнөктүктүн башкы максаты – укуктары тебеленген же тобокелге кабылган адамдардын же жамааттардын жашоосун өзгөртүүгө багытталат. “Кат Жазуу Марафону” өнөктүгүнө карата Эл аралык Мунапыс Уюму бир катар иш-чараларды - өткөзүү менен жеке адамдардын, топтордун жана жамааттардын маселелерин да көтөрүп, алардын абалын өзгөртө ала турган чечим чыгаруучу тараптарга жеткирет. Маселелердин орчундуулугун белгилөө үчүн коомдук иш-аракеттерди уюштуруп, жалпыга маалымдоо каражаттары жана интернет айдычы аркылуу эл аралык коомчулуктун көңүлүн бурат.

“Кат Жазуу Марафону» өнөктүгүнүн негизги бөлүгү кат жазуудан турат жана дүйнө жүзүндөгү миллиондогон адамдарды камтыйт. Эл аралык коомчулукка чакырык таштоонун натыйжасында, чечим кабыл алуучу тараптарга каттар мөндүрдөй жаай баштайт. Быйылкы жылдагы иштер өз укуктарын коргогондугу жана пикирлерин билдиргендиги үчүн камалгандар, ЛГБТ өкүлдөрү, тынчтык митингине чыккандыгы үчүн

ур-токмокко алынгандар, же атып өлтүрүлгөндөр, куугунтукка алынган айлана-чөйрөнү коргоочулар, ар кандай коркутууларга дуушар болгондор, же жана башка адамдык укуктары тебеленген жарандарды камтыйт. Алар дүйнөнүн бардык булуң - бурчтарындагы миңдеген адамдардан тилектештик каттарын ала алышат. Мыйзам бузууларга дуушар болгондор жана алардын үй-бүлөлөрү, алардын маселелери коомчулукка жеткирилип жаткандыгын билишет. Эң башкысы аларды эч ким унутпаганын көрүп сезишет.

Мурунку жылдардагы ушул сыяктуу өнөктүктөрдүн алгылыктуу натыйжаларын кубануу менен көрүүгө болот. Мыйзам бузуулардан жапа чеккен жана укуктары тебеленген адамдар бул каттардын өзгөчөлүгүн белгилеп, кат жазгандарга ыраазычылыгын билдирүү менен көптөгөн адамдар алардын иши үчүн тынчсызданып жаткандыгы аларга чоң дем – күч берээрин айтышат.

Көпчүлүк учурда расмий өкүлдөр бул адамдарга карата байкалаарлык өзгөртүүлөрдү киргизишет: айыптоолор токтотулат, катаал мамилелер жумшартылат жана маселени чечүү үчүн мыйзамдар же жоболор кабыл алынат.

Биз күрөшүп жаткан адамдар жөнүндө маалымат алыңыз:

<https://eurasia.amnesty.org/marafon-pisem/>

Өлкөүздөгү Эл аралык Мунапыс Уюмуна кайрылыңыз:

<https://eurasia.amnesty.org/>

#W4R20 хэштегин колдонуп

@Amnesty баракчасына Твиттерден жазыңыз.

АДАМ УКУКТАРЫ БОЮНЧА САБАТТУУЛУКТУ АРТТЫРУУ

БАШТООНУН АЛДЫНДА

Адам укуктары боюнча сабаттуулукту арттыруу иш-чарасын мектепте, жамааттык жыйында, үй-бүлөө ичинде, активисттик иштерде, онлайн же оффлайн форматында жүргүзүүгө болот. Уюштуруучу катары сиз бул иш-чараны иш алып барып жаткан топтун шартына жана ыңгайына жараша ылайыкташтыра аласыз. Мисалы, талкуулана турган маселелер боюнча топтун буга чейин кандай маалыматы бар экендигин, катышуучулардын санын жана кантип аларды иш-чарага жигердүү катышууга үндөй тургандай мыкты уюштуруу, бардык шарттарыңызды жана чектөөлөрдү алдын ала карап көрүңүз. Катышуучулардын коопсуздугун эске алуу менен мындай иш-чараларды алар менен өткөзүүгө болобу же жокпу сураңыз жана себептерин талкуулаңыз.

Бардык иш-чаралар биргелешип үйрөнүүнүн усулдарына негизделген, анда катышуучуларга жөн гана маалымат берилбейт, алар маселелерге

байланыштуу мааламаттарды изилдеп, талкуулап жана талдап турушу абзел. Бул методика сабаттуулукту көп тараптуу арттыруу максаттарын ишке ашырууда абдан маанилүү, себеби катышуучулар төмөнкүлөрдү аткарышат:

- Негизги компетенттүүлүктү жана жөндөмдөрдү **өрчүтүү**
- Жеке ой-пикирин калыптандырууга, суроолорду жаратууга жана сунуш кылынган маселелерди тереңирээк түшүнүүгө **мүмкүнчүлүк алуу**
- Катышуучулардын үйрөнүүсүнө **көзөмөл жүргүзүү**, кызыкчылыктарына, жөндөмдөрүнө жана көйгөйлөрүнө ылайык талкуулоону уюштуруу
- Катышуучуларга өз-ара эмоционалдык байланыштарын арттырып, өз жүрүм турумун жана мамилесин өркүндөтүү үчүн керек болгон **мейкиндикти жаратуу**

Тайвандын мектеп окуучулары жана мугалимдери “Каттардын Марафону - 2019” өнөктүгүнө катышып, Эл аралык Мунапыс Уюму менен бирге кат жазуу иш-чараларын уюштурушту. © Amnesty International Тайвань

Эгерде сиз биргелешип үйрөнүүнүн усулдарын жакшы билбесеңиз, алгач баштоодон мурун Эл аралык Мунапыс Уюмунун фасилитациялоо (Amnesty International’s **Facilitation Manual**) боюнча колдонмосун карап чыгыңыз. Колдонмонун бул жерден таба аласыз: www.amnesty.org/en/documents/ACT35/020/2011/en/

Эл аралык Мунапыс Уюму “**Мунапыс Академиясы** (Amnesty Academy)” аркылуу адам укуктары боюнча ар кандай сабаттуулукту арттыруу курстарын, анын ичинде укук коргоочулар жөнүндө “**Кат Жазуу Марафону**” өнөктүгү тууралуу кыска курсту сунуштайт: <https://academy.amnesty.org/learn>

2019-ЖЫЛДАГЫ ӨНӨКТҮКТӨРДӨ ИЙГИЛИК ЖАРАТКАН ОКУЯЛАР СИЗДИН СӨЗДӨРҮҢҮЗ ЖАШООНУ КАНДАЙ ӨЗГӨРТТҮ

ИРАНДА ЖАЗА МӨӨНӨТҮ АЗАЙТЫЛДЫ

Жүздөрүн ачкан поезд жүргүнчүлөрүнө гүл бергендиги үчүн Ясаман Аряни 2019-жылы 16 жылга эркинен ажыратылган. Анын эркиндиги үчүн дүйнө жүзү боюнча 1 миллион 200 миңден ашуун каттар жазылып, алардын жардамы менен 2020-жылдын февраль айында Ясамандын жазасы кескин кыскарган. Бирок, биз ал бошогончо күрөшүбүздү улантыбыз.

“Биз бардык адилетсиздикке каршы күрөшүү үчүн дүйнө жүзү боюнча биргип жатабыз.”

Кристалл Свейн, Грасси Нарроус

ГРАССИ НАРРОУС ТУРГУНДАРЫНЫН ЖЕҢИШИ, КАНАДА

Бир нече ондогон жылдар бою Грасси Нарроус (Grassy Narrows) же Канаданын жергиликтүү тургундары сымалпака ууланып, ден-соолукка байланыштуу эң оор кризистердин биринде азап чегип келишкен. Бул кырдаалдан өзгөчө жабыр тартышкан Грасси Нарроустун жаштары өз коомчулугунун дени сак келечеги үчүн жан үрөп, маселеге каршы күрөштүн алдыңкы катарында орун алышкан. *Көп күттүргөн бир нече жылдан соң 2020-жылы 2-апрелде атайын камкордук жайын куруу үчүн 19,5 миллион долларлык (CDN) келишимге кол коюлду - бул Грасси Нарроус тургундарынын чоң жеңиши.*

ТҮШТҮК СУДАНДА ӨЛҮМ ЖАЗАСЫ АЛЫНЫП САЛЫНДЫ

Магай Матиоп Нгонг 15 жашында өлүм жазасына тартылган. Бирок сиздей адамдардын активдүү колдоосунун жардамы менен анын өлүм жазасы 2020-жылдын июль айында жокко чыгарылган. Магайдын өмүрүн сактап калууга чакырган каттар жана твиттер менен кошо дүйнөнүн туш тарабынан аны колдоого 765,000 дей иш-аракеттер жазалды.

“Сизге чоң рахмат. Айтаарга сөз таппай турам. Менин жүрөгүмө толгон кубанычты сөз менен жеткизе албайм”.

Магай Матиоп Нгонг

АДАМ УКУКТАРЫНА КИРИШҮҮ

АДАМ УКУКТАРЫ ЖӨНҮНДӨ

Адам укуктары - бул ар бирибизге таандык болгон негизги эркиндиктер жана коргоолор. Алар жашына, улутуна, жынысына, расасына, ынанымына жана жеке багытына карабастан адамдардын жогорку бедели, тең укуктуулук жана өз ара урматтоо принциптерине негизделген.

Сиздин укуктарыңыз адилеттүү турмушта жашоо жана башкаларга калыс мамиле кылуу, ошондой эле өз жашоонузду тандоо мүмкүнчүлүгүнө ээ болуу. Адам укуктарынын жалпы негиздери бардык адамзатына таандык жана баарына бирдей. Адамдарды укуктарынан ажыратып кароого жана укуктарын тартып алууга болбойт. Адам укуктарынын негиздери бөлүнбөйт жана бири-бирине көз каранды - алардын бардыгы бирдей мааниге ээ жана бири-бирине тыгыз байланыштуу.

Экинчи Дүйнөлүк Согуш учурунда жасалган мыкаачылыктардан кийин, Адам укуктарынын жалпы декларациясы кабыл алынгандан баштап, адам укуктары боюнча эл аралык документтер дүйнө жүзү боюнча адамдардын жашоосун жакшыртуу үчүн иштелип чыгып, улуттук, аймактык жана эл аралык мыйзамдар үчүн бекем негиз түздү. Адам укуктарынын негиздери расмий бийлик өкүлдөрүнө мыйзам катары каралышы мүмкүн. Анда өкмөт же расмий бийликтегилер үчүн алардын мыйзамдуу аймагында жашаган тургундардын, ошондой эле чет өлкөлөрдөгү жарандардын укуктарын сыйлоого, коргоого жана аларды аткарууга милдеттемелер жүктөлөт.

Адам укуктары - бул иш жүзүндө мүмкүнчүлүк болгондо гана канааттандыра турган жыргалчылык эмес.

Эл аралык Мунапыс Уюмунун Того мүчөлөрү “Кат Жазуу Марафону-2019” өнөктүгүнө кошулуп жатышат. Жыл сайын алар өлкө аймагындагы адамдарды өнөктүккө катышуу үчүн мобилизациялашат.

© Amnesty International Togo

АДАМ УКУКТАРЫНА КИРИШҮҮ

АДАМ УКУКТАРЫНЫН ЖАЛПЫ ДЕКЛАРАЦИЯСЫ (АУЖД)

Адам Укуктарынын Жалпы Декларациясы, Экинчи Дүйнөлүк согуштан кийинки жылдары жаңыдан түзүлгөн Бириккен Улуттар Уюму тарабынан иштелип чыккан. 1948-жылдан бери ал адам укуктары боюнча эл аралык тутумдун негизин түзөт. Дүйнөнүн ар бир өлкөсү ушул документтин 30 беренесинде айтылган жалпы принциптерге баш ийүүгө макулдук берген.

АУЖД - аты айтып тургандай бул декларация. Мында жазылгандай дүйнө жүзүндөгү бардык расмий бийликтегилер адамдарга мамиле жасоодо белгилүү бир стандарттарды сактоого ниеттенишет. Адам укуктары эл аралык укуктун бир бөлүгү болуп эсептелет: АУЖД кабыл алынгандан баштап, анын принциптеринин негизинде көптөгөн башка милдеттүү мыйзамдар жана келишимдер түзүлгөн. Дал ушул мыйзамдар жана келишимдер аркылуу Эл аралык Мунапыс Уюму сыяктуу уюмдар жана кыймылдар, өкмөт же бийликтегилерди эскертип, аларды “Кат Жазуу Марафонунда” айтылган адамдарга колдонгон терс жүрүм турмуштарынан жана катаал мамилесинен баш тартууга чакырат.

АДАМ УКУКТАРЫНА КИРИШҮҮ

АДАМ УКУКТАРЫНЫН ЖАЛПЫ ДЕКЛАРАЦИЯСЫ

ЖАРАНДЫК УКУКТАР ЖАНА ЭРКИНДИКТЕР

Жашоо укугу, кыйноолорго жана кулчулукка дуушар болбоо, дискриминацияга жол бербөө.

- 1-берене Өз беделинде жана укуктарында эркин жана тең укуктуулук
- 2-берене Дискриминацияга жол бербөө
- 3-берене Жашоо укугу, эркиндик жана жеке кол тийбестик укуктары
- 4-берене Кулчулукка дуушар болбоо
- 5-берене Кыйноолорго же ырайымсыздыкка дуушар болбоо

ЮРИДИКАЛЫК УКУКТАР

Күнөөсүз деп өзүн эсептөө укугу, акыйкат сот жараянын талап кылуу, камакка алынбоо же эркиндигин сактоо укугу.

- 6-берене Бардык адамдар мыйзам менен корголот
- 7-берене Мыйзам алдында бардыгы бирдей
- 8-берене Мыйзам тарабынан белгиленген негизги укуктары бузулган кезде аларды калыбына келтирүү талаптары
- 9-берене Эч ким мыйзамсыз камакка алынууга, кармалууга же куугунтукталууга тийиш эмес
- 10-берене Акыйкат сот жараянын талап кылуу
- 11-берене Күнөөсү тастыкталганга чейин күнөөсүз деп эсептелүү
- 14-берене Куугунтукка алынганда чет өлкөдөн баш калкалоо чарасын издөө укугу

СОЦИАЛДЫК УКУКТАР

Билим алуу укугу, үй-бүлөө түптөө жана багуу, эс алуу жана ден-соолукка кам көрүү укугу.

- 12-берене Үй-бүлөөлүк жеке турмушуна кийлигишпөө жана турак жайынын кол тийбестигин коргоо укугу
- 13-берене Ар бир мамлекеттин чегинде эркин жашоо жана мамлекеттер ортосунда саякаттоо укугу
- 16-берене Никеге туруу жана үй-бүлөөлүк турмушун баштоо укугу
- 24-берене Эс алуу жана бош убактысын пайдалануу укугу
- 26-берене Билим алуу укугу жана башталгыч билим акысыз болууга тийиш

ЭКОНОМИКАЛЫК УКУКТАР

Турак жайга ээ болуу, эмгектенүү, пенсияга чыгуу жана нормалдуу турмушта жашоо укугу.

- 15-берене Ар бир адам жарандык алууга укуктуу
- 17-берене Өздүк турак жайга жана мүлккө ээ болуу укугу
- 22-берене Социалдык жактан камсыз болуу укугу
- 23-берене Адилеттүү эмгек акыга иштөө жана кесипчилик союздарга кирүү укугу
- 25-берене Ден соолугу жана жыргалчылыгына кам көрүү үчүн жетиштүү турмушта жашоо укугу

САЯСИЙ УКУКТАР

Өлкөнү башкарууга катышуу, добуш берүү, тынч чогулуштарды өткөрүү, сөз эркиндиги, дин тутуу эркиндиги жана ишеним укуктары

- 18-берене Ишеним жана дин эркиндиги укугу
- 19-берене Сөз эркиндиги жана маалыматты жайылтуу укугу
- 20-берене Эркин түрдө тынч чогулуштарга катышуу жана ассоциацияларга кирүү укугу
- 21-берене Өз өлкөндү башкарууга катышуу укугу

МАДАНИЙ ЖАНА ТИЛЕКТЕШТИК УКУКТАРЫ

Коомчулуктун маданий турмушуна катышуу укугу.

- 27-берене Өз коомчулугуңздун маданий жашоосун бөлүшүү укугу
- 28-берене Декларациядагы укуктардын бардыгы жүзөгө ашырыла турган эл аралык тартипке болгон укук
- 29-берене Башкалардын укуктарын сыйлоо жоопкерчилиги
- 30-берене Бул укуктардын бирин дагы тартып алууга тыюу салынат!

ИШ-ЧАРА

АР НАМЫС ЖАНА ТЕҢДИК ҮЧҮН ЧАКЫРЫКТА ПОЛИЦИЯ ТАРАБЫНАН КӨР БОЛДУ

КОРОНАВИРУСКА КАРШЫ ЧАРАЛАР

Коронавирус пандемиясы учурунда жашаган жериңиздеги калктын саламаттыгын сактоо боюнча кеңешке ылайык иш алып барыңыз, белгиленген коопсуздукту камсыз кылып, физикалык аралыкты сактоо менен иш жүргүзүңүз.

Эгер сиз онлайн форматында иш алып барсаңыз:

- Катышуучулардын активдүүлүгүн жана өз ара байланышын камсыз кыла турган **коопсуз платформаны тандаңыз**
- Тийиштүү ой жүгүртүүгө жана натыйжалуу жыйынтык чыгарууга ылайыкташтырылган **көнүгүүлөрдү уюштуруңуз (чакан топтордо)**
- Катышуучулардын жигердүүлүгүн арттыруу үчүн **техникалык колдоо көрсөтүңүз**

Коронавирус жараткан абалдан улам мектептер жана башка көптөгөн топтор кадимки ишин улантуу үчүн ар кандай санариптик мейкиндиктерде чогулуп жатышат. Эл аралык Мунапыс Уюму да кезектеги иш-чараларды онлайн форматында өткөрүүнү колдоо үчүн кошумча материалдарды иштеп чыгууда. Толук маалымат үчүн бул веб-баракчасына баш багыңыз: <https://eurasia.amnesty.org/marafon-pisem/>

1 ЭЛЕСТЕТҮҮ ЖАНА БӨЛҮШҮҮ

Катышуучуларга учурашып алардан көздөрүн жумуп, хоббиси жөнүндө ойлонуп турууну өтүнүп тосуп алыңыз. Аларга сөзсүз түрдө көздөрүн жумуп элестетиши керектигин белгилеңиз.

Эми кийинки абзацты үнүңүздү чыгарып окуңуз

Бош убактыңызда эмне менен алектенүүнү жактырасыз? Сиз спорт менен машыгууну, аспапта ойногонду, китеп окуганды, же кино көргөндү жактырасызбы? Хоббиңиз менен алектенип жатканыңызды элестетип көрүңүз - эмне кылып жатасыз? Сиз кимсиз? Кайсы дене мүчөлөрүн колдонуп жатасыз? Алар кандай кыймылдап жатышат? Сиз эмнени көрүп турасыз, өзүңүздү кандай сезип жатасыз?

Төмөнкү текстти окууну улантыңыз:

Азыр сиз көзүңүздү жумуп алдыңыз. Эгер мындан ары көзүңүздү колдоно албай калсаңызчы? Сиз дагы деле өз хоббиңизге толук кандуу катыша алмак белеңиз? Кандайдыр бир тоскоолдуктар болобу? Азыр өзүңүздү кандай сезип жатасыз? Эмнени сагынмак элеңиз?

Алардан көздөрүн жумуп туруусун сураныңыз жана төмөнкү окуяны айтып бериңиз:

НЕГИЗГИ ТҮШҮНҮКТӨР

- Каршылыгын билдирүү укугу
- Полициянын ырайымсыздыгы
- Күч колдонуу
- Тынч чогулушту уюштуруу же катышуу укугу

КҮТҮЛГӨН НАТЫЙЖАЛАР

- Катышуучулар Чилидеги акыркы нааразычылык акцияларында полиция тарабынан кыянаттык менен күч колдонулганын жана адам укуктарынын бузулушун талдап чыгышат
- Катышуучулар нааразычылык акциялары учурунда тактика катары полиция тарабынан ашыкча күч колдонулганын, же ырайымсыздык болгонун белгилеп, полициянын мындай аракеттери үчүн ким жооп бериши керектиги боюнча өз ойлорун айтышат
- Катышуучулар, Эл аралык Мунапыс Уюмунун “Кат Жазуу Марафону” өнөктүгү жөнүндө үйрөнүп билип, аны колдоо боюнча иш-чараларды өткөрүүгө даярданышат

КЕРЕКТҮҮ УБАКЫТ

60 мүнөт

ЖАШ КУРАГЫ: 14+

БУЛ ИШ-ЧАРА ЖӨНҮНДӨ

Катышуучулар Густаво Гатика жабыркаган нааразычылык акцияларында кандай укук бузуулар орун алганын билгенден кийин өз иш-аракеттери жөнүндө ой жүгүртүп, Густаво кантип колдоо көрсөтүүгө түрткү алышат.

ДАЯРДЫКТАР ЖАНА КЕРЕКТҮҮ БУЛАКТАР

- Нааразычылык акцияларында полициянын аткарган иши жөнүндө маалыматтын көчүрмөлөрү (колдонмо) 10-бет
- Густавонун окуясы тууралуу маалыматтын көчүрмөлөрү 11-бет
- Биргелешкен топтук көнүгүүлөр үчүн 2 жана 3-пунктагы суроолордун көчүрмөлөрү 7-бет
- КОШУМЧА: Кыскача АУЖДнын көчүрмөсү 8-бет
- КОШУМЧА: Нано Стерндин ырын көрүү үчүн ютубга кирүү <https://www.youtube.com/watch?v=xRcsUDbUKwo>

 10 МҮНӨТ

Эгерде топтун ичинде көрүүсү начар катышуучулар бар болсо, алардан баштарынан өткөргөн же дуушар болгон тажрыйбаларын бөлүүшүсүн сурансаңыз болот. Мындай пикир алмашуулар башка адамдардын алардын чындыгын түшүнүүсүнө жардам берет.

«Чилиден келген 22 жаштагы психология факультетинин студенти Густаво сүрөт тартканды жана музыка менен алектенгенди жакшы көрөт. Ал гитара менен пианино черткенди үйрөнүп жатат. Густаво өткөн жылы каргашалуу окуядан кийин көздөрүнөн ажырап, эми хоббиси менен алектене албай калды. Ал бул тууралуу: «Мен адамдар ойгонсун деп көздөрүмдү садага чаптым», - дейт.

Катышуучулардан көздөрүн ачуусун айтыңыз. Густавонун окуясына кайра кайтып келериңиздерди жана анын эмне себептен жабыркаганын талдай турганыңызды эскерте кетиңиз. Катышуучулардан өздөрүнө жана сессияга кайра кайтып келүүсү үчүн тез силкинип алуусун сурасаңыз болот.

Катышуучулардан кандай сезимде болгонун жана бул көнүгүү учурунда жаңы эмне тапканын сураңыз. Бардык катышуучуларга кайрылып, эгерде көздөрүн колдоно албай калса, эмнени сагынарын сурап көрүңүз.

2 КҮРӨШҮҮНҮН СЕБЕПТЕРИ

 10 МҮНӨТ

Катышуучуларга эми алар таптакыр бөлөк нерсе жөнүндө ойлоосу керектигин түшүндүрүп бериңиз: бүгүнкү күндө аларды катуу тынчсыздандырган же буга чейин катуу кабатырлануусуна түрткү болгон нерселер жөнүндө сураңыз.

Аларды эки кишилик топторго бөлүп, төмөнкүлөрдү ойлонуп талкуулоосун өтүнүңүз:

- **Кандай себептерден улам катуу ойлоносуз же тынчсызданасыз? Эмне үчүн?**
- **Алар үчүн эмне кылдыңыз (ал жөнүндө билүү же окуу, же айтуу, кандайдыр бир иш-аракет жасоо же башка нерселер болушу мүмкүн)?**
- **Көчөлөрдө кандайдыр бир себептер менен демонстрация өткөрдүңүз беле? Ооба, эмне үчүн / Жок, эмнеге?**
- **Демонстрацияга чыкканда адамдардын коопсуздугун коргоо кимдин милдети деп ойлойсуз?**

Катышуучуларды кайрадан чогултуп, талкуулоо учурунда өнөктөшүнөн алынган жоопторду бөлүшүүнү суранаңыз. Акыркы эки суроого олуттуу көңүл буруңуз

3 ГУСТАВОНУН ОКУЯСЫ

 20 МҮНӨТ

Катышуучуларга жогоруда айтылган көзү көрбөй калган Густаво тууралуу эскертип, окуя тууралуу жазылган кагаздарды таркатыңыз. Катышуучулар өздөрү окуй алышат же сиз үн чыгарып текстти окусаңыз болот.

Катышуучуларды чакан топторго бөлүп, төмөнкү суроолорду талкуулоону өтүнүңүз:

- **Густавонун окуясы боюнча сизди эмне абдан таң калтырды? Нааразычылык акциясына катышкандыгы үчүн анын жашоосу кандай өзгөрдү?**
- **Көчөдөгү адамдар эмне үчүн демонстрацияга чыгышты?**
- **Демонстрацияларда полициянын ролу кандай? Сиздин оюңузча, ок чыгарган полицияга эмне болду?**
- **Полициянын зордук-зомбулугун токтотуу үчүн эмне керек? Буга тиешеси бар полиция кызматкерлерин жумуштан четтетип коюу жетиштүүбү?**
- **Сиздин оюңуз боюнча, нөөмөттө турган полицияга буйрук берген командирлерге эмне болушу мүмкүн? Эмне үчүн?**

Катышуучуларды кайрадан чогултуп, алардан чакан талкуулардагы айрым жооптору менен бөлүшүүсүн өтүнүңүз. Нааразычылык акциясында полициянын милдети жөнүндө суроолорго көңүл буруңуз.

Катышуучуларга нааразычылык акциясында нөөмөттө турган кээ бир полиция кызматкерлери жумуштан четтетилгенин же кылмышкер катары жазаланганын билдириңиз. Бирок катышуучуларга бул кадамдар демонстрация учурунда колдонулган зордук-зомбулукту өзгөртпөгөнүн айтып, себеби полициянын ички тергөө иштери командалык жоопкерчилик тарабына бурулбаганын белгилеп өтүңүз.

Убактыңыз болсо, Густаво Гатика жөнүндө 1 мүнөттүк видеону бөлүшүп кетсеңиз болот <https://www.amnesty.org/en/w4r-videos/>

Демонстрацияларды тартипке салуу боюнча 10-беттеги эл аралык көрсөтмөлөрдүн көчүрмөсүн таркатыңыз. Катшыучуларга көрсөтмөлөрдү окуп чыгууга убакыт берип, андан соң Чилидеги нааразычылык акцияларында алардын аткарылып-аткарылбагандыгы тууралуу айтып берүүсүн өтүнүзүз. Катшыучулардан кайсы көрсөтмөлөр сакталбагандыгын жана алардын Густавонун окуясы менен кандай байланышы бар экендигин сураңыз.

4 ТАЛКУЛОО

🕒 10 МҮНӨТ

Талкууга жетекчилик кылуу үчүн төмөнкү суроолорду колдонуңуз:

- Густавонун тынч чогулушка катышуу укугу сакталдыбы?
- Полициянын зордук-зомбулугу менен адамдардын өз укуктарына жетүүсүнө тоскоол болгон башка нааразычылык акцияларын билесизби?
- Акыйкаттыкка жетүү үчүн Густавого кандай жардам берүү керек?

Жыйынтыктоо үчүн 2019-жылдын ноябрь айында Эл аралык Мунапыс Уюмунун Америкадагы директору Эрика Гевара-Розас жасаган билдирүүнү окуп бериңиз же таркатыңыз.

«Чилинин коопсуздук күчтөрүнүн максаты айдан ачык: нааразычылык акцияларын токтотуу максатында демонстранттарды жарадар кылып жатышат, ал тургай демонстранттарга карата кыйноолорду арттырып, сексуалдык зомбулуктарды да көрсөтүп жатышат. (...) Акыйкаттыкты кепилдөө жана бул окуялардын кайталанбашы үчүн жасалган кылмыштар жөнүндө толук маалыматка ээ болуп, күн сайын бул зомбулуктарды аткарууга буйрук берген же аларга жол берген жетекчилерге карата санкцияларды колдонуу керек.»

Густаво Гатика музыкант. Нано Стерндин ага арналган ырын угуңуз <https://open.spotify.com/track/00QRpjoRZUBSN7q3VZ1znH> Ютубда: www.youtube.com/watch?v=xRcsUDbUKwo

Бул цитатаны эске алып, жогоруда 3 – пункта келтирилген мурунку суроого жана тыянактарга кайрылып келиңиз. Эгерде, жогору жактагылар зордук-зомбулукка макул болуп, нааразычылык акцияларында полициянын ырайымсыз мамилесин улантууга жол бере беришсе, катардагы полиция кызматкерлерин жумуштан четтетип коюу жетиштүүбү деген суроо бериңиз.

5 ГУСТАВО ГАТИКА ҮЧҮН ЧАБА КӨР

🕒 10 МҮНӨТ

Катшыучуларга, Эл аралык Мунапыс Уюму дүйнө жүзүндөгү адамдарды Густавонун атынан чаба көрүүгө чакырып жаткандыгын түшүндүрүңүз. Густаво: “Мен адамдар ойгонсун деп көздөрүмдү садага чаптым”, - деп айткан. Былтыр Чилидеги нааразычылык акциялары уланып жатканда, демонстранттар көздөрүн байлап, полицияга анын ысымынан кыйкырып, акыйкаттыкты талап кылышканы тууралуу айтып бериңиз.

Эл аралык Мунапыс Уюму акыйкаттыкты издеп, мындай зордук-зомбулуктун кайталанбоосуна кепилдик берүүнү талап кылып, Чили өкмөтүн окуяга катышы бар командирлерди иликтөөгө чакырууда. Уюмдун мурунку “Кат Жазуу Марафонунда” жетишкен ийгиликтүү окуялары менен бөлүшүп, адамдарды 9-беттеги иш - аракеттерди жасоого үндөп жатканын түшүндүрүп бериңиз.

Эгер катышуучуларда берилген убакыттын ичинде көнүгүүлөрдү же тапшырмаларды аткарууга жетиштүү убакыт жок болсо, анда аларды кийинчерээк кантип уюштурууну сунуш кылыңыз же аларды топторго бөлүштүрүп бериңиз. Аларды чыгармачылыгын өстүрүүгө үндөңүз.

КАТ ЖАЗЫП БИР ӨМҮРДҮ САКТАП КАЛ

- **Катышуучуларга Чилинин Башкы прокуроруна төмөнкү даректен кат жиберүүгө колдоо көрсөтүңүз:**

Jorge Abbott Charme

Fiscalía Nacional, Catedral 1421-1453

Santiago de Chile, Chile

Email: jabbott@minpublico.cl

(cc aseguel@minpublico.cl)

Twitter: Fiscalía de Chile: @FiscaliadeChile

Facebook: Fiscalía Nacional: <https://www.facebook.com/pages/Fiscal%C3%ADa%20Nacional/345649492241585/>

Instagram: @fiscaliadechile

Кайрылуу: Урматтуу Башкы прокурор Хорхе Абботт Мырза

Катышуучулар кат жазуу үчүн атайын шаблондорду колдоно алышат, керектүү шаблондорду “Кат Жазуу Марафонунун” веб-баракчасынан жүктөп алууга болот <https://eurasia.amnesty.org/marafon-pisem/>

Ошондой эле катышуучуларга кат жазуу үчүн төмөнкү көрсөтмөлөрдү бере аласыз:

Башкы прокурорго бул каттын өзгөчөлүгүн белгилөөсүн айтыңыз:

- Ага өзүңүз жөнүндө бир нерсе айтып бериңиз
- Ага окуя боюнча сизди эмне тынчсыздандырганын айтыңыз
- Густавого ок атканга катышы бар башчыларды иликтөөнү талап кылыңыз. Аларга кооптуу курал-жарактарды кыянаттык менен колдонуудан алыс болуу милдеттүү жүктөлгөн, бирок алар аны аткара алган жок.

ТИЛЕКТЕШТИК БИЛДИРҮҮЛӨРҮ

Катышуучулардан Густавого үмүт жана тилектештик билдирүүлөрүн жөнөтүүсүн жана анын жоготуусу текке кетпей турганын айтууга үндөңүз.

Тилектештик билдирүүңүз мындан ары көрө албаган Густаво үчүн түшүнүктүү болушу керектигин унутпаңыз. Колдоочулар ага үмүт жана тилектештик билдирүүлөрүнүн жаздырып жөнөтсө да болот.

Аты жөнүңүз жана кайсы жактан экениңизди кошуп мисалы, аудио жазуулар, ырлар, поэмалар, саймаланган же брайлдык тамгалар менен төмөнкүлөрдү жазып жөнөтүңүз:

- **“Mucha fuerza Gustavo. La lucha sigue y tu esfuerzo no ha sido en vano” (Кайратыңан жазба, Густаво. Күрөш уланып жатат, сенин аракетин текке кеткен жок)**
- **“Gustavo! tu historia me ha inspirado y es un ejemplo de valentía en la defensa por el derecho a la protesta” (Густаво! Сиздин окуяңыз мага дем-күч берди жана нааразычылык билдирүү укугун коргоодо эрдиктин үлгүсү болду)**

Брайл арибинде жазылган каттарды, чиймелерди же кандайдыр бир тилектештик колдоонузду төмөнкү дарекке жөнөтүңүз:

Diego Martínez
Director de Crecimiento
Amnistía Internacional Chile
Av. Rojas Magallanes 1869, departamento 104
La Florida, Santiago, Chile

And digital copies of the letters to Gustavo at
justiciaparagustavo@amnistia.cl

Социалдык медиа үчүн төмөнкү Хэштегтерди колдонсоңуз болот: #InvestiguenMandos #ChileDespertó

- **#ChileDespertó y elmundofue testigo. Por #GustavoGatica y cientos más, ahora es el momento de que @FiscaliadeChile investigue a los mandos responsables. #InvestiguenMandos // #Чили ойгонду жана бардык дүйнө жүзү буга күбө болду. Эми @FiscaliadeChile жооптуу командирлерди териштирүүгө убакыт келди. #ChileDespertó**
- **@FiscaliadeChile, командирлер #GustavoGatica жана башка жүздөгөн адамдардын көзүн майып кылууга жоопкерлер. #InvestiguenMandos**
- **@FiscaliadeChile investiguen a los mandos de @Carabdechile porque queremos un Chile con justicia y sin impunidad. #InvestiguenMandos**

КҮЧ КОЛДОНУУ ЖАНА АДАМ УКУКТАРЫ

Полиция кызматкерлерине кадимки жарандар жасай албаган нерселерди жасоого уруксат берилет. Мисалы, күч колдонуп бирөөнү камакка алуу, бирөөнү түрмөнүн ичинде кармоо жана курал көтөрүп жүрүү. Полицияга бул кошумча ыйгарым укуктар жарандарды коргоо жана коомдук тартипти сактоодо өз милдеттерин жетиштүү аткаруу үчүн берилген.

Бирок милдетке жоопкерчилик жүктөлөт: полицияга башкаларга күч колдонууга уруксат берилет, бирок алар ар дайым адам укуктары боюнча мыйзамга ылайык иш алып барышы керек.

- Күч колдонуу кандай учурда зарыл: Мыйзамдуу максатка жетүү үчүн эң төмөнкү деңгээлде күч колдонуу керек.
- Күч тобокелчиликке же коркунучка пропорционалдуу болушу керек (мисалы, сиз жол эрежесин бузган жөө адамды атып салбайсыз).
- Эгерде полиция тарабынан күч колдонулуп, жыйынтыгы жаракатка же өлүмгө алып келсе, жарандык бийлик органдары тарабынан ыкчам, кылдат, көз карандысыз жана калыс тергөө жүргүзүлүшү зарыл.
- Полиция кызматкерлери ыйгарым укуктарын кыянаттык менен пайдаланышса, алар мыйзам алдында жооп берүүгө милдеттүү.
- Укук коргоо органдары жумуш учурунда кыйын кырдаалдарда эмне кылуу керектиги боюнча офицерлер үчүн так эрежелерди иштеп чыгуусу абзел. Анын ичинде максатка ылайык күч колдонуу жөнүндө чечимдер болушу шарт.

ДЕМОНСТРАЦИЯЛАРДЫ КӨЗӨМӨЛДӨӨ

Бийлик өкүлдөрү жарандардын тынч чогулуштарга катышуу же өткөрүү эркиндигине тоскоол болбой, анын катарында нааразычылык акцияларын уюштуруу же катышуу укугун пайдалануусун камсыз кылууга милдеттүү.

Нааразычылык акциялары учурунда полициянын көзөмөлү боюнча эл аралык так көрсөтмөлөр бар:

Тынч нааразычылык акциясын өткөрүүгө көмөктөшүү бул полициянын жумушу. Эгерде чыңалуу келип чыкса, аны басаңдатуу бул полициянын милдети.

- Эгерде айрым демонстраттар ээнбаштык кылып мыйзамдарды бузушса, бул тынч митингди чуулгандуу жыйынга айландырбайт. Ошондуктан тынчтыкты сактаган башка катышуучулардын нааразычылыгын уланта беришин полиция камсыздап бериши керек.
- Чакан азчылыктын ээн баштык же мыйзамсыз аракеттери үчүнэрежеден тышкары баш аламан күч колдонууга болбойт.
- Эгерде башкалардын коопсуздугун камсыздоо үчүн күч колдонуу талап кылынса, полиция эң төмөнкү чектеги күчтү колдонушу керек.
- Эгерде бардык колдонулган чектөөлөр натыйжасын бербесе, нааразычылык акцияларын таркатуу чечими акыркы чара катары каралат.
- Нааразычылык акцияларын таркатуу үчүн көздөн жаш агызуучу газ же суу чачкычтар, адамдар окуя болгон жерден кетип кала турган учурда гана колдонулушу керек. Ошондой эле башка аракеттер натыйжа бербей, зомбулуктарды көзөмөлдөө мүмкүн болбой калган учурларда бул ыкмаларды колдонуу мүмкүн.
- Элди таркатуу үчүн ЭЧ КАЧАН ок атуучу куралдар колдонулбашы керек.

Густаво резина октордун айынан 2019-жылы Чилиде эки көзүнөн тең ажыраган, ал учурда Сантьягодогу жаңы жашоосун улантуу үчүн эксперттердин жардамын алууда.

© Эдгард Гарридо

ГУСТАВО ГАТИКА, ЧИЛИ

2019-жылы Чилиде баалардын өсүшүнө жана теңсиздикке каршы нааразычылык акциялары башталган кезде, Густаво Гатика психология жаатында борбор калаа Сантьягодо билим алып жаткан. Миллиондогон башка адамдар сыяктуу эле Густаво да нааразычылыгын билдирүү үчүн көчөдөгү элге кошулду. Нааразычылык акциялары бир нече жумага созулуп, окуялар дүйнө жүзүнүн көңүл чордонунда болду. Чогулган элдин бирдиктүү иш аракеттери күч алып алардын жүрөктөрүн козгогон. Бирок бийлик өкүлдөрү элдин бул чакырыгын башкача кабыл алды.

Нааразычылык акциясынын каргашалуу бир күнү, полиция резина октор менен чогулган элди аткылап баштады. Бул күнү да адаттагыдай эле башка күндөн эч айырмасыз жүздөгөн адамдар жабыркап, ондогон адамдар көздөрүнөн жарадар болду. Бийликтеги жооптуу өкүлдөр полициянын бул чабуулун токтототуунун ордуна зордук-зомбулуктун улана беришине жол берди.

Чогулган элдин арасында ал күнү Густаво да бар эле. Ал эки көзүнөн ок жеп, ошол күнү түбөлүккө көздөрүнөн ажырады. Мындай зомбулук дүйнөлүк кабарлардын биринчи катарында орун алды.

Ок атуудан кийинки полициянын ички иликтөөсүнүн жыйынтыгында эч ким жоопко тартылбай тургандыгы анык болду. Ал тургай иликтөөдө Густавону козголоңчулар жарадар кылды деген жүйөө айтылды. Учурда бул кесепеттүү кырсыкты өлкөнүн Башкы прокуратурасы иликтеп жатат. Бирок өкүнүчтүүсү Густавону атууга жол бергендер жазасыз калууда.

Нааразычылык акциялары улантылып, демонстранттар көздөрүн байлап, полицияга каршы Густавонун ысымынан кыйкырык салышты. Алар акыйкаттыкты, чындыкты жана ордун толтуруну каалашат. Биз дагы алар менен биргебиз.

**“Мен адамдар ойгонсун деп көздөрүмдү
садага чаптым”**

Густаво Гатика

ЭЛ АРАЛЫК МУНАПЫС УЮМУ ЖӨНҮНДӨ

Эл аралык Мунапыс Уюму - бул адилетсиздикке каршы 7 миллиондон ашык адамдын башын бириктирген глобалдык кыймыл. Биз адам укуктары корголгон адилеттүү жана тең укуктуу дүйнөнү жактайбыз.

Биз качан жана кайсыл жерде мыйзам бузуулар болсо, аларды иликтеп фактыларды ачыкка чыгарабыз. Биз бийлик өкүлдөрүнүн, уюмдардын жана таасирдүү топтордун берген убадаларын аткаруусуна жана эл аралык укуктарды сыйлоосун колдойбуз. Биз менен иштешкен адамдардын таасирдүү окуяларын айтып берүү менен дүйнө жүзү боюнча миллиондогон колдоочуларды өзгөрүүлөр үчүн күрөшүүгө жана алдыңкы катардагы активисттерди коргоого үндөйбүз. Биз билим жолу жана окуп үйрөнүү аркылуу адамдардын өз укуктарын коргоосуна көмөктөшөбүз.

Биздин аракеттер адамдардын укуктарын коргоого жана арттырууга багытталат. Биз адамдарды өлүм жазасынан алып калуудан сексуалдык жана репродуктивдик укуктарын алдыга жылдыруусуна, дискриминацияга каршы күрөшүүдөн качкындар менен мигранттардын укугун коргоого чейин колдоо көрсөтүп келебиз. Кыйноочуларды жоопко тартууга жардам беребиз. Кысымдуу мыйзамдарды өзгөртүүгө аракет көрөбүз. Сөз эркиндиги алынып же өз оюн айткандыгы үчүн камалгандардын боштондугун талап кылабыз. Биз эркиндигине жана кадыр-баркына, беделине коркунуч жаралган ар бир адамды коргоого даярбыз.

ЭЛ АРАЛЫК МУНАПЫС УЮМУ

www.amnesty.org

Peter Benenson House
1 Easton Street
London WC1X 0DW
United Kingdom

e: contactus@amnesty.org
t: +44-20-74135500
f: +44-20-79561157

December 2020
Index: POL 32/2887/2020 Kyrgyz

All images © Amnesty International unless otherwise stated.
Cover photograph: © Private
Script development: © David Hunter

AMNESTY
INTERNATIONAL

